

Indhold

Introduktion ved Walter Hooper	9
--------------------------------------	---

Første Del

1 Det onde og Gud	33
2 Mirakler	41
3 Dogmatik og univers	67
4 Svar på spørgsmål til kristendommen	87
5 Myte blev virkelighed	115
6 "Skrækkelige, røde ting"	125
7 Religion og videnskab	133
8 Naturens love	141
9 Det store mirakel	149
10 Kristen apologetik	165
11 Arbejde og bøn	195
12 Menneske eller kanin?	203
13 Om kristendommens overlevering	213
14 "Ynkkelige overtrædere"	223
15 Grundlæggelsen af Den Sokratiske Klub	235
16 En religion uden dogmer?	241
17 Nogle tanker	277
18 "Problemet med 'X' ... "	285
19 Hvad skal vi gøre med Jesus Kristus?	293

20 Dyrenes lidelser – et teologisk problem	303
21 Er teismen vigtig?	325
22 Gensvar til Dr. Pittenger	335
23 Må vi opgive vores billede af Gud?	349

Anden Del

1 Farerne ved national anger og bod	355
2 To veje for selvet	361
3 Eftertanker om det tredje bud	365
4 Om at læse gamle bøger	373
5 To foredrag	389
6 Tanker i et redskabsskur	395
7 Stumper	403
8 Religionens forfald	407
9 Vivisektion	419
10 Moderne oversættelser af Bibelen	429
11 Præstinder i kirken?	437
12 Gud på anklagebænken	449
13 Bagved	459
14 Fornyelse eller forfald?	469
15 Før vi kan tale sammen	477
16 Krydsforhør	485

Tredje Del

1	"Bulverisme"	505
2	Det primære og det sekundære	519
3	Prædiken og frokost	527
4	Den humanistiske teori om straf	537
5	Xmas og Christmas	565
6	Hvad julen betyder for mig	571
7	Forbrydere i sneen	575
8	Er fremskridt en mulighed?	585
9	Vi har ingen "ret til lykke"	599

Fjerde Del

	Læserindlæg	611
1	Betingelserne for en retfærdig krig	613
2	Konflikten i anglikansk teologi	617
3	Mirakler	617
4	Hr. C.S. Lewis om kristendom	619
5	En landsbyfortælling	620
6	Korrespondance med en anglikaner, som ikke holder af salmer	622
7	Kirkens liturgi og påkaldelse af helgener	624
8	Det hellige navn	631
9	Almindelige kristne	632
10	Kanoniseringer	633

11 Pittenger-Lewis og oversættelse	
til hverdagsprog	636
12 Dødsstraf	637
Indeks	641

Vedr. noter

Noter mærket *CSL* er C. S. Lewis' egne noter.

Øvrige noter er dels tilføjet af Walter Hooper og dels af den danske forlagsredaktion.

Introduktion

Om en teolog fra det attende århundrede har Dr. Johnson bemærket, at han ”var tilbøjelig til at sætte spørgsmålstegn ved alt uden at komme med nogen svar.”¹ Jeg spekulerer på, hvad den gode doktor ville have at sige om vores tid; en tid, hvor man i de fleste boghandler og søndagsaviser præsenteres for kontroversielle – og til tider decideret trosfornægtende – udtalelser fra gejstlige, som sætter spørgsmålstegn ved snart sagt hver eneste af de trosartikler, som de er indsat til og betalt for at forsvare. Ikke mindst derfor er det mig en fornøjelse at kunne udgive denne nye bog med tekster af C.S. Lewis som en slags ’modgift’.

Bogen er ”ny” i den forstand, at selv om de essays og læserindlæg, den indeholder, er skrevet af Lewis gennem en periode på fireogtyve år, udgives de fleste af dem her i bogform for første gang. I betragtning af hvor hurtigt den teologiske debat skifter fokus og form, skulle man måske tro, at mange af disse tekster allerede måtte betegnes som forældede. Jeg tænker imidlertid, at der er mange, der ligesom jeg er mere optagede af, hvorvidt en

1 James Boswell (1740-1795): *The Life of Samuel Johnson*, red. George Birkbeck Hill (Oxford, 1887), bd. II, s. 124.

tekst indeholder nogen *sandhed*, end om den er skrevet i sidste uge. Jeg tror, at Lewis' kompromisløse og nærmest fandenivoldske bestræbelser på at skelne mellem skæg og snot, mellem Himmel og Helvede, er en garant for, at hans ord til enhver tid har relevans for de grundlæggende problemer, vi vedvarende må brydes med.

I min længsel efter at læse alt, hvad Lewis har skrevet, har jeg med fryd påtaget mig den omfattende opgave, det er at opspore alle hans bidrag til tidsskrifter og dagblade. Nu er jeg endelig nået til vejs ende med mine biblioteksbesøg og mine læsninger af falmede blad- og avisudgivelser. Det bedste ved det er, at de fleste af de her gengivne Lewistekster formentlig er ukendte af de fleste. Jeg håber, læserne vil dele min glæde ved at kunne studere dem her i en mere bestandig form.

Eftersom disse nye Lewistekster er hentet vidt forskellige steder fra, må de nødvendigvis fremstå som 'en blandet landhandel'. Det ser jeg dog ingen grund til at beklage eller undskylde for. Teksternes værdi består i høj grad af de mange forskellige indfaldsvinkler til den kristne religion, som vi præsenteres for. De fleste af disse skrivelser modtog Lewis aldrig nogen betaling for. Nogle af dem skrev han uopfordret, fordi han følte, at et emne savnede større belysning, eller at et sundt standpunkt savnede et mere solidt forsvar. Andre tekster blev til på opfordring

Introduktion

fra en avis eller et tidsskrift, og nogle – som dem fra *The Socratic Digest* – var tænkt som grundlæggende forsvar for den kristne tro mod de angreb, som agnostikere og ateister udsatte den for.

Lewis sørgede gerne for at tilpasse sin fremstilling til den gruppe af læsere, han henvendte sig til, og derfor varierer disse essays en hel del, hvad længde, fokus og fremstilling angår. Alle teksterne bærer dog præg af en særlig alvor. De er ikke 'tungsindige', for de er præget af stort vid og frimodig fornuft, men de er alvorlige, fordi Lewis var klar over, hvad der stod på spil for hvert eneste menneske: et liv som Guds barn eller et liv som kandidat til Helvede.

I sin tid som agnostiker søgte Lewis svar på spørgsmålene om, hvorfor Gud tillader lidelse, hvordan kristendommen kunne gøre krav på at være den eneste sande religion blandt så mange andre, og hvorvidt og hvordan mirakler kunne finde sted. Derfor var Lewis fra begyndelsen af sit liv som kristen godt kendt med de spørgsmål, mennesker kunne stille til troen. Efter sin omvendelse i 1931 færdedes Lewis, som sjældent afviste en indbydelse til at tale eller skrive om troen, i meget forskellige kredse. Han prædikede for og diskuterede med kolleger fra universitetet, industriarbejdere, piloter i Royal Air Force og universitetsstuderende. Hans meget varierede oplevelser

i den forbindelse gav ham blik for, hvorfor de professionelle teologer i stor udstrækning var ude af stand til at gøre kristendommen forståelig for mennesker. Derfor satte han sig for at 'oversætte' evangeliet til et sprog, som almindelige mennesker rent faktisk gjorde brug af og forstod. Lewis tænkte, at hvis man har svært ved at besvare de spørgsmål, mennesker med forskellige næringsveje kan finde på at stille, skyldes det formodentlig, at "du ikke rigtig har tænkt det igennem; ikke helt igennem; ikke igennem til 'den absolutte, forbistrede ende'".²

I Oxford var der tidligt i 1940'erne mange kristne, der ligesom Lewis ønskede åbent at diskutere alt, hvad der talte for kristendommens sandhed, og hvad der talte imod. Af dette udbredte ønske udsprang i 1941 "The Socratic Club". Lewis var nærmest selvskrevet som formand for dette debatforum og forblev formand, indtil han i 1954 flyttede arbejdsplads til Cambridge. Møderne blev (og bliver stadig) afholdt hver mandag aften i et semester. Den ene mandag kom en kristen med et oplæg, som så blev kommenteret af en ikketroende, og den følgende mandag var det en agnostiker eller en ateist, som indledte for derefter at blive imødegået af en kristen. Lewis havde altid elsket "logisk opposition", og Den Sokratiske Klub var det

2 Side 482.

perfekte sted at afprøve hans egen apologetiks styrker og svagheder. Et eksempel på et oplæg, han selv kom med i klubben, er ”En religion uden dogmer?”³, der var skrevet som et modsvar til professor H.H. Prices artikel om ”Den moderne agnosticismes fundament”.

I Den Sokratiske Klub foldede Lewis sig rigtig ud med al den skarpsindighed og store lærdom, som gjorde ham så svær at bide skeer med for selv den mest habile troskritiker. Samtidig udtrykte han sig i sine artikler i *The Coventry Evening Telegraph* og forskellige populære tidsskrifter i et sprog og på en måde, som de mindre uddannede kunne forstå og forholde sig til. I tekster som ”Religion og videnskab”⁴ og ”Problemet med ’X’ ...”⁵ gjorde han med letforståelige og rammende analogier op med mange almindelige fejlopfattelser vedrørende det påståede modsætningsforhold mellem religion og videnskab og gav på den måde mange mennesker en større forståelse for, hvad kristendommen egentlig går ud på.

Uanset hvilken uddannelse man har eller ikke har, er det umuligt at afgøre, om kristendommen er sand eller falsk, hvis ikke man ved præcis, hvad den *går ud på*. Lige-

3 Side 241.

4 Side 133.

5 Side 285.

som der på Lewis' tid var mange, som ikke havde begrebt skabt om kristendommens egentlige indhold, er der i dag mange, som ikke ved, hvad det dybest set drejer sig om. Det nytter ikke noget at benægte det. Den seneste flodbølge af selvbiografiske forklaringer på, hvorfor denne eller hin biskop eller præst ikke har kunnet fastholde deres kristne tro, har, efter min opfattelse, drevet mange mennesker ud i dybere uvidenhed og (måske) fået dem til at opgive håbet om, at kristendommen overhovedet er til at forstå, uanset hvor meget man anstrenger sig.

Lewis, som mente, at alle mennesker før eller senere enten måtte overgive sig til Gud eller lade sig skille fra ham for evigt, regnede denne uvidenhed eller resignation for et dybt alvorligt problem. En dag hengav han og jeg os i fællesskab til det tankeeksperiment, at en flok venligtsindede og nysgerrige marsboere pludselig en dag landede midt i Oxford og spurgte folk (dem, der ikke var løbet skrigende væk), hvad kristendommen gik ud på. Vi spekulerede på, hvor mange der ud over at lufte deres fordomme vedrørende kirken kunne give noget, der lignede et informativt svar. Vi tvivlede stærkt på, at marsboerne ville få særlig megen reel viden at tage med tilbage til deres planet. På den anden side, argumenterede Lewis, "er der intet ved den yngre generation, som gør dem dårligt egnede til at tage imod kristendommen." Men, som han

fortsætte, ”ingen generation kan formidle det, den ikke selv har forstået, til den næste.”⁶

Det, den ikke selv har forstået. Spørgsmålet om, hvorfor den ikke forstår det, er selvsagt for komplekst til, at jeg kan besvare det. Efter fem års virke som college-kapellan er det dog gået op for mig, at Lewis gjorde ret i at tilskrive meget af tidens uvidenhed ”de liberale forfattere, som hele tiden tillemper og udvander evangeliets sandhed”.⁷ Intet kunne ligge Lewis mere fjernet end at udvande evangeliet.

I Lewis’ øjne var der intet, der kunne forælde eller overflødiggøre kristendommens evige sandhed, uanset hvad enhver tids modetænkning måtte udsætte vores forestillinger om Gud og moraliteten for (”Alt, hvad der ikke er evigt, er for evigt passé.”)⁸. På den anden side var Lewis ikke blind for, at vores metoder til at formidle sandheden nødvendigvis må variere med tiden. Hans egne metoder varierede faktisk ikke så lidt, men han lod aldrig Gud sive ud med badevandet, om man så må sige. Tværtimod har Lewis efterladt os klart formulerede apologetiske vær-

6 Side 215.

7 Side 488.

8 C.S. Lewis: *Om kærlighed*, ProRex Forlag, 2021, s. 221.

ker som *Fælles kristendom*⁹ og *Lidelsens problem*,¹⁰ teologiske satirer som *Djævelske breve*¹¹ og *Den store skilsmisse*¹² og nedlagt grundlæggende kristne budskaber i sin science fiction-trilogi og sine Narnia-eventyr.

Selv om liberale teologer ikke vil godtage Lewis' metode eller facon (se for eksempel hans "Gensvar til Dr. Pittenger"¹³), har han efter alt at dømme givet flere mennesker en forståelse for ortodoks kristendom end nogen anden religiøs forfatter siden G.K. Chesterton. Hans letflydende prosa, hans samtaleform (næsten alle hans bøger er skrevet i første person), hans geniale metaforer og hans generelle kærlighed til klar tale er uden tvivl et resultat af hans omfattende læsning, hans fornøjelse ved at skrive og hans medfødte sans for almindelig fornuft. Lewis' metode er imidlertid også mere nært forbundet med hans virke som litterær kritiker, end de, der kun har læst hans teologiske værker, måske forestiller sig.

Hvis man først studerer hans litteraturkritik og så fortsætter til hans teologiske værker, vil man sikkert også bemærke, at forbindelsen går begge veje. Det, jeg

9 ProRex, 2021. Eng. *Mere Christianity*.

10 ProRex, 2021. Eng. *The Problem of Pain*.

11 ProRex, 2020. Eng. *The Screwtape Letters*.

12 ProRex, 2023. Eng. *The Great Divorce*.

13 Side 335.

Introduktion

i den forbindelse gerne vil understrege, er dette: Lewis mente, at en litteraturanmelders egentlige opgave er at gøre opmærksom på både det fortjenstfulde og det kritisable ved en litterær fremstilling. Anmelderen skal derimod holde sig fra spekulationer vedrørende bogens tilblivelse og mulige forbindelser til forfatterens privatliv. Selv om han generelt værdsatte litteraturkritik (og på et tidspunkt underviste i kunsten), lod Lewis aldrig det hypotetiske overskygge det indlysende. På samme måde kommer Lewis (som aldrig hævdede at være mere end en lægmand, der skrev for lægmænd) aldrig i sine teologiske værker med spidsfindige gætterier, om at dette eller hint sted i et af evangelierne måske er tilføjet af den tidlige kirke, længe efter at evangeliet oprindeligt var skrevet. I stedet beskæftiger han sig med, hvad evangelierne rent faktisk siger, og hvad det betyder.

Denne bogs essays, som for størstepartens vedkommende præsenterer læseren for 'ligefrem' teologi, kan opdeles i to kategorier. I den første kategori har vi tekster, der primært beskæftiger sig med mirakler. Lewis fastholdt, at hvis troen berøves sine overnaturlige elementer, kan den ikke med rette kaldes kristentro. I en tid, hvor det mirakuløse nedtones eller forbigås, forekommer det mig, at Lewis' tale om det mirakuløse er særligt aktuel og vigtig. Selv om det meste af, hvad Lewis havde at sige

om mirakler og naturalismens store 'selvmål', står at læse i hans bog om emnet, *Mirakler*,¹⁴ tror jeg, at de kortere essays om emnet, som her gengives, bedre kan appellere til læsere, som ikke har tid eller tålmodighed til at fordybe sig i længere afhandlinger.

Den anden kategori af essays hentydes der til i denne bogs titel.¹⁵ Det ville være naivt at tro, at vi uden videre kan sætte *mennesket* tilbage på anklagebænken. Lewis diskuterer sine egne metoder til at forfølge dette mål i sit essay "Kristen apologetik" (det eneste essay i denne samling, som aldrig tidligere har været offentliggjort i nogen form). "Det er min erfaring," siger Lewis her, "at hvis man tager udgangspunkt i den synd, som man i den forløbne uge har måttet kæmpe mest med, vil man ofte blive overrasket over, hvor meget plet denne pil rammer."¹⁶ Den, der har læst *Djævelske breve*, vil sikkert erindre flere tilfælde, hvor Lewis fokuserer på de (tilsyneladende) små synder, som, hvis de får lov at udvikle sig uhindret, kan ende med at beherske et menneske. Hvad angår det efterfølgende essay, vil det overraske mig, hvis den, der læser

14 ProRex Forlag, 2020. Eng. *Miracles*, London 1947, revideret udgave 1960.

15 Side 449.

16 Side 179.

”Problemet med ’X’ ...”, ikke får en ubehagelig fornemmelse (som jeg gør det) af at se sit eget spejlbillede.

Lewis forekom mig altid at være det mest *omvendte* menneske, jeg nogensinde havde mødt. For ham var kristendommen aldrig en separat del af livet; noget, han kunne fylde sin ensomhed med, ”eller sågar,” som han siger i et af sine essays ”noget, Gud kan fylde sin ensomhed med”.¹⁷ I hans liv var det naturlige og det overnaturlige samlet i et ubrydeligt hele. Derfor har jeg også i denne bog inkluderet nogle af Lewis’ mange semiteologiske essays om emner som vivisektion og forslaget om at give kvinder adgang til præsteembedet. Dertil kommer en række essays som ”Den humanistiske teori om straf”, der vel bedre kan betegnes som filosofiske/etiske end som teologiske indlæg. Endelig har jeg, i min nidkærhed for at intet skulle gå tabt, sidst i bogen inkluderet en liste over alle de læserindlæg af Lewis om teologi og etik, som har været trykt i dagblade og tidsskrifter.

I betragtning af den udtalte mangel på moralske pejlemærker i vores tid føler jeg mig forpligtet til at gøre den bedste hjælp tilgængelig for mennesker i vores forvirrede og åndsforladte verden. Nogle samtidige forfattere vil måske forekomme nogle læsere mere humane, forstå-

17 Side 240.

ende, 'originale' og tidssvarende end Lewis, men ligesom i historien om de tre små grise er det efter min mening solide murstenshuse og ikke stråhytter, vi har brug for. Den, der er bekymret for den tarvelige religion og de forlorne værdier, vores samtid typisk tilbyder mennesker, vil uden tvivl påskønne den virkningsfulde modgift, der er at finde hos Lewis; hans realisme, hans moralske standhaftighed, hans evne til at sætte sig ud over det begrænsede udsyn, der hæmmer så mange eksistentialister.

Man vil bemærke, at jeg i fodnoterne angiver kilder til mange af tekstens citater, herunder også de bibelske citater. Måske tager jeg fejl, men jeg håber, at mange vil være lige så taknemmelige for at få dem serveret, som jeg var for at finde dem. I fodnoterne har jeg også indsat oversættelser af de lidt mere vanskelige latinske citater. Under arbejdet med bogen har jeg haft så vel amerikanske som engelske læsere i tankerne, og derfor har jeg også i fodnoterne inkluderet oplysninger, som jeg tænker ikke er lige så alment kendte i USA som her i England.

Den, der sammenligner bogens gengivelse af disse essays med de oprindelige tekster, vil i enkelte tilfælde bemærke nogle små ændringer. Det skyldes, at jeg ligger inde med Lewis' egne, trykte kopier af nogle af hans essays og har valgt at indarbejde de små rettelser og forbedringer, han efterfølgende selv har tilføjet i hånden.

Introduktion

Jeg har også følt det som min opgave at rette åbenlyse fejl, når jeg er stødt på dem.

Selv om disse essays ikke er så nemme at sortere i kategorier, har jeg følt, at en vis opdeling kunne være til hjælp for læseren. Derfor har jeg delt bogen i tre dele, selv om jeg må erkende, at de fleste essays kunne passe næsten lige så godt i en anden del af bogen som der, hvor jeg har placeret dem. Min intention var, at Første Del skulle indeholde de rent teologiske essays, Anden Del de semi-teologiske og Tredje Del de essays, som kun beskæftiger sig med etik. Fjerde Del af bogen består af Lewis' læserindlæg arrangeret i den kronologiske rækkefølge, som de er udgivet i.

Jeg skylder de udgivere, som har tilladt mig at gengive disse essays og læserindlæg af Lewis, stor tak. Jeg håber ikke, de vil finde det utaknemmeligt eller sjusket, når jeg i stedet for at nævne dem alle ved navn anerkender deres velvilje ved at angive de oprindelige kilder til hvert essay i nedenstående liste. Kilderne til læserindlæggene finder man i Fjerde Del. Alle udgiverne er naturligvis engelske, med mindre jeg har angivet noget andet.

Første Del

1. "Det onde og Gud" er taget fra *The Spectator*, bd. CLXVI (7. februar 1941), s. 141.

2. "Mirakler" er en prædiken holdt i St Jude on the Hill Church i London, den 26. november 1942 og efterfølgende trykt i *St Jude's Gazette*, nr. 73 (oktober 1942), s. 4-7. En kortere og let forandret udgave af denne prædiken blev trykt i *The Guardian* (2. oktober 1942), s. 316. *The Guardian* var en anglikansk ugeavis, som blev grundlagt i 1846 og udkom for sidste gang i 1951.
3. "Dogmatik og univers" blev trykt i to dele i *The Guardian* (19. marts 1943), s. 96 og (26. marts 1943), s. 104, 107. Anden del blev oprindeligt kaldt "Dogmatik og videnskab".
4. "Svar på spørgsmål til kristendommen" blev først trykt som en pamflet af Electrical and Musical Industries Christian Fellowship i Hayes i Middlesex (1944).
5. "Myte blev virkelighed" blev først bragt i *World Dominion*, bd. XXII (september-oktober 1944), s. 267-70.
6. "Skrækkelige røde ting" blev oprindeligt bragt i *Church of England Newspaper*, bd. LI (6. oktober 1944), s. 1-2.
7. "Religion og videnskab" er genoptrykt fra *The Coventry Evening Telegraph* (3. januar 1945), s. 4.
8. "Naturens love" er også taget fra *The Coventry Evening Telegraph* (4. april 1945), s. 4.
9. "Det store mirakel" er en prædiken holdt i St Jude on the Hill Church i London og efterfølgende trykt i *The Guardian* (27. april 1945), s. 161, 165.

Introduktion

10. "Kristen apologetik", som her er trykt for første gang, blev holdt som foredrag for en forsamling af anglikanske præster og ungdomsledere ved "Carmarthen Conference for Youth Leaders and Junior Clergy" i Carmarthen i påsken 1945.
11. "Arbejde og bøn" blev bragt første gang i *The Coventry Evening Telegraph* (28. maj 1945), s. 4.
12. "Menneske eller kanin?" blev oprindeligt udgivet som en pamflet af Student Christian Movement in Schools. Pamfletten er ikke dateret, men jeg vil gætte på, at den blev trykt på et tidspunkt i 1946.
13. "Om kristendommens overlevering" er min egen overskrift over Lewis' forord til B.G. Sandhurst: *How Heathen is Britain?* (Collins Publishers, 1946), s. 9-15.
14. "Ynkkelige overtrædere" er en prædiken holdt i St Matthew's Church i Northampton den 7. april 1946, som efterfølgende blev trykt af St Matthew's Church i det lille hæfte *Five Sermons by Laymen* (april-maj 1946), s. 1-6.
15. "Grundlæggelsen af Den Sokratiske Klub i Oxford" er min overskrift over Lewis' forord til *The Socratic Digest*, nr. 1 (1942-1943), s. 3-5. Denne tekst er for så vidt fejlplaceret i denne del og ville passe bedre i Anden Del. Når jeg alligevel har valgt at placere den her, skyldes det dens forbindelse til det efterfølgende stykke.

16. "En religion uden dogmer?" blev givet som oplæg i Den Sokratiske Klub den 20. maj 1946 og efterfølgende udgivet som "Et kristent svar til professor Price" i *The Phoenix Quarterly*, bd. I, nr. 1 (efterår 1946), s. 31-44. Det blev genoptrykt under overskriften "Religion uden dogmer?" i *The Socratic Digest*, nr. 4 (1948), s. 82-94. Det "Svar", jeg har tilføjet som et appendiks, er Lewis' svar på frøken G.E.M. Anscombes artikel: "Et svar til hr. C.S. Lewis' argumenter for at 'naturalismen' tilbageviser sig selv." Begge tekster blev bragt i nr. 4 af *The Socratic Digest*, henholdsvis s. 15-16 og s. 7-15.
17. "Nogle tanker" blev skrevet en aften i The White Horse Inn i Drogheda i Irland på foranledning af Medical Missionaries of Mary, som grundlagde Our Lady of Lourdes Hospital i Drogheda. Den blev trykt i *The First Decade: Ten Years of Work of the Medical Missionaries of Mary* (Dublin, At the Sign of the Three Candles (1948)), s. 91-94.
18. "Problemet med 'X' ..." blev første gang bragt i *Bristol Diocesan Gazette*, bd. XXVII (august 1948), s. 3-6.
19. "Hvad skal vi gøre med Jesus Kristus?" er genoptrykt fra *Asking Them Questions*, tredje serie, red. Ronald Selby Wright (Oxford University Press, 1950), s. 47-53.
20. "Dyrenes lidelser – et teologisk problem" blev først

Introduktion

bragt i *The Month*, bd. CLXXXIX (februar 1950), s. 95-104. Her skylder jeg frøken M.F. Matthews en tak for hendes tilladelse til at inkludere afdøde Dr. C.E.M. Joads indlæg.

21. "Er teismen vigtig? Et svar" er genoptrykt fra *The Socratic Digest*, nr. 5 (1952), s. 48-51.
22. "Gensvar til Dr. Pittenger" blev oprindeligt trykt i det amerikanske tidsskrift *The Christian Century*, bd. LXXV (26. november 1958), s. 1359-61.
23. "Må vi opgive vores billede af Gud?" er taget fra *The Observer* (24. marts 1963), s. 14.

Anden Del

De første tre essays i denne del er genoptryk af artikler i *The Guardian*.

1. "Farerne ved national anger og bod" er fra udgaven d. 15. marts 1940, s. 127,
2. "To veje for selvet" er fra udgaven d. 3. maj 1940, s. 215, og
3. "Eftertanker om det tredje bud" er fra udgaven d. 10. januar 1941, s. 18.
4. "Om at læse gamle bøger" er min egen overskrift over Lewis' forord til St Athanasius: *The Incarnation of the*

Word of God ved A. Religious fra C.S.M.V.,¹⁸ første gang udgivet af Geoffrey Bles Ltd. i 1944 og derefter af A.R. Mowbray and Co. Ltd. i 1953.

5. "To foredrag" er Lewis' egen overskrift til et essay, der oprindeligt blev trykt som "Who was Right – Dream Lecturer or Real Lecturer?" i *The Coventry Evening Telegraph* (21. februar 1945), s. 4.
6. "Tanker i et redskabsskur" er et genoptryk af en artikel i *The Coventry Evening Telegraph* (17. juli 1945), s. 4.
7. "Stumper" blev oprindeligt trykt i *St James' Magazine* (december 1945, s. 4-5), som blev udgivet af St James' Church, Birkdale, Southport.
8. "Religionens forfald" er taget fra Oxford-tidsskriftet *The Cherwell*, bd. XXVI (29. november 1946), s. 8-10.
9. "Vivisektion" blev første gang trykt som en pamflet af New England Anti-Vivisection Society (1947).
10. "Moderne oversættelser af Bibelen" er den titel, jeg har givet Lewis' forord til J.B. Phillips' *Letters to Young Churches: A Translation of the New Testament Epistles* (Geoffrey Bles Ltd., 1947), s. vii-x.
11. "Præstinder i kirken?" blev oprindeligt trykt som "No-

18 C.S.M.V.: Community of St Mary the Virgin, anglikansk klosterorden. "A. Religious" er et pseudonym for søster Penelope Lawson, som var en ven af Lewis.

Introduktion

- tes on the Way” i *Time and Tide*, bd. XXIX (14. august 1948), s. 830-31.
12. ”Gud på anklagebænken” er den titel, jeg har givet ”Difficulties in Presenting the Christian Faith to Modern Unbelievers” trykt i *Lumen Vitae*, bd. III (september 1948), s. 421-26.
 13. ”Bagved” blev trykt første gang i *Time and Tide*, bd. XXXVII (1. december 1956), s. 1450-51.
 14. ”Fornyelse eller forfald?” er et genoptryk af en artikel i *Punch*, bd. CCXXXV (9. juli 1958), s. 36-38.
 15. ”Før vi kan tale sammen” blev trykt i *Breakthrough*, nr. 8 (oktober 1961), s. 2.
 16. ”Krydsforhør” er min overskrift over et interview, Lewis gav til Sherwood E. Wirt fra The Billy Graham Association på Magdalen College, Cambridge d. 7. maj 1963. Interviewet blev oprindeligt offentliggjort i to dele under forskellige overskrifter. Første del som ”I Was Decided Upon”, *Decision*, bd. II (september 1963), s. 3; anden del som ”Heaven, Earth and Outer Space”, *Decision*, bd. II (oktober 1963), s. 4.

Tredie Del

1. En kortere udgave af ”Bulverisme” blev trykt under overskriften ”Notes on the Way” i *Time and Tide*, bd. XXII (29. marts 1941), s. 261. En længere version, som

- er den, der gengives her, blev trykt i *The Socratic Digest*, nr. 2 (juni 1944), s. 16-20.
2. "Det primære og det sekundære" er Lewis' egen overskrift ("First and Second Things") til "Notes on the Way" i *Time and Tide*, bd. XXIII (27. juni 1942), s. 519-20.
 3. "Prædiken og frokost" er genoptrykt fra *Church of England Newspaper*, nr. 2692 (21. september 1945), s. 1-2.
 4. "Den humanistiske teori om straf" blev trykt første gang i *20th Century: An Australian Quarterly Review*, bd. III, nr. 3 (1949), s. 5-12. Det samme tidsskrift trykte i bd. VI, nr. 2 (1952) Dr. Norval Morris' og Dr. Donald Buckles "Reply to C.S. Lewis". Begge disse tekster blev senere genoptrykt i *Res Judicatae*, bd. VI (juni 1953), henholdsvis s. 224-30 og s. 231-37. Derefter fulgte professor J.J.C. Smarts "Comment: The Humanitarian Theory of Punishment" i *Res Judicatae*, bd. VI (februar 1954), s. 368-71, og Lewis' "On Punishment: A Reply" – som var et svar på begge modindlæg – i *Res Judicatae*, bd. VI (august 1954), s. 519-23.
 5. "Xmas og Christmas: et tabt kapitel i Herodot" blev oprindeligt trykt i *Time and Tide*, bd. XXXV (4. december 1954), s. 1607.
 6. "Hvad julen betyder for mig" er genoptrykt fra *Twentieth Century*, bd. CLXII (december 1957), s. 517-18.

Introduktion

7. "Forbrydere i sneen" blev trykt første gang i *Time and Tide*, bd. XXXVIII (7. december 1957), s. 1521-22.
8. "Er fremskridt en mulighed? Velfærdsstatens villige slaver" er fra *The Observer* (20. juli 1958), s. 6.
9. "Vi har ingen 'ret til lykke'" er den sidste tekst, Lewis sendte til offentliggørelse. Den blev trykt kort efter hans død i *The Saturday Evening Post*, bd. CCXXXVI (21.-28. december 1963), s. 10, 12.

Endelig må jeg, som så mange gange før, takke Major W.H. Lewis, Owen Barfield, Colin Hardie, Roger Lance-lyn Green, professor John Lawlor og frøken Nan Dunbar for den hjælp, de har ydet mig i arbejdet med at eftersøge og finde disse tekster af Lewis og gøre dem tilgængelige for andre.

Walter Hooper
Jesus College, Oxford
Maj 1970

Første Del

Det onde og Gud

Dr. Joads artikel i sidste uge om "Det onde og Gud"¹⁹ synes at lægge op til den interessante konklusion, at eftersom hverken en rent mekanisk eller en 'frem-brydende' evolution holder vand, er vi nødsaget til i det lange løb at vælge mellem en monoteistisk filosofi, som for eksempel kristendommen, og en form for dualisme, som den Zarathustras tilhængere sværgede til. Jeg er enig med Dr. Joad i at afvise så vel mekanisk som frembrydende evolution. Den mekaniske model må, som ethvert materialistisk system, strande på spørgsmålet om viden. Hvis tankevirksomhed er et utilsigtet og irrelevant produkt af tilfældige bevægelser i vores hjernemasse, har vi ingen grund til at fæste nogen lid til vores tanker. Hvad den frembrydende evolution angår, kan vi naturligvis ikke forhindre nogen i at hæfte betegnelsen Gud på "hvad der fremover vil ske i universet", men ingen vil vel bruge denne betegnelse, med mindre han inderst inde føler

19 C.E.M. Joad: "Evil and God" i *The Spectator*, bd. CLXVI (31. januar 1941), s. 112-13.

sig overbevist om, at det, der vil ske, vil udgøre en forbedring. Denne, i øvrigt ganske ubegrundede, tro stiller imidlertid den frembrydende evolutions tilhængere i ikke så lidt af et dilemma, for hvis man vil tro, at noget kan blive bedre, må man også tro, at der findes en absolut standard for godt og dårligt, som står over og uden for den kosmiske proces og kan bruges til at bedømme denne proces. Det giver ingen mening at tale om ”forbedring”, hvis man blot definerer forbedring som en hvilken som helst forandring. Det svarer til at glæde sig over, at man er nået frem til sit bestemmelsessted, idet man definerer dette bestemmelsessted som ”det, man er nået frem til”. Mellontolatri, tilbedelse af fremtiden, er en forvrøvet og dybest set indholdsløs religion.

Vi står så i valget mellem monoteisme og dualisme – mellem én bestemt, god og almægtig kilde til alt, og to ligestillede, evige og indbyrdes stridende magter: den ene god og den anden ond. Dr. Joad synes at mene, at den sidstnævnte opfattelse finder støtte i den beviselige ondskabs ”nye aktualitet”. Men hvilken ny aktualitet taler han om? Det er muligt, at ondskaben i dag forekommer os mere påtrængende, end den gjorde de victorianske filosoffer – begunstigede medlemmer, som de var, af den lykkeligste klasse i det lykkeligste land i verden i den lykkeligste epoke i verdenshistorien. Men ondskaben kan

ikke betegnes som mere 'aktuel' for os end for det store flertal af monoteister gennem tiderne. De klassiske udformninger af læresætningen om, hvordan verdens elendighed lader sig forene med forestillingen om, at denne verden er skabt og opretholdes af en helt igennem god Magt, finder vi hos Boëthius, der sad i et fangehul og ventede på at blive tæsket til døde, og hos Augustin, som sad og mediterede over Roms fald og efterfølgende plyndring. Verdens tilstand, som den er nu, må regnes for den normale, mens det forgangne århundredes må regnes for en afvigelse.

Dette må få os til at spørge, hvorfor så mange generationer har afvist dualismen. Det kan jo umuligt skyldes, at de ikke har kendt til lidelse, og det kan dårligt heller skyldes, at de ikke fornemmede dualismens indlysende *prima facie*²⁰ troværdighed. Årsagen er snarere den, at de havde blik for to afgørende svagheder ved dualismen, den ene metafysisk, den anden moralsk.

Den metafysiske vanskelighed består i, at de to magter, den gode og den onde, ikke kan forklare hinanden.

20 Latin. Ved første blik, umiddelbare.

Hverken Ormuz²¹ eller Ahriman²² kan gøre krav på at være det Ultimative. Det ultimative består snarere i den uforklarlige kendsgerning, at de to eksisterer samtidigt på samme sted. Hverken den ene eller den anden af dem har selv valgt denne tete-a-tete. Derfor må de begge regnes for betingede – de befinder sig begge viljeløst i en bestemt situation, og enten situationen selv eller en ukendt kraft, som har frembragt denne situation, er det sandt Ultimative. Den dualistiske holdning når således slet ikke ned til eksistensens grundvold. Man kan ikke regne to betingede og indbyrdes uafhængige størrelser for et selv-opretholdende og selv-forstående Absolut. På det billedmæssige plan manifesterer umuligheden ved dette sig i, at vi er ude af stand til at tænke på Ahriman og Ormuz, uden at der sniger sig en forestilling ind om et fælles rum, hvor disse sammen befinder sig. Derved afsløres det, at vi ikke har fat i universets kilde, men kun i to størrelser, som dette univers indeholder. Deri består dualismens grundlæggende metafysiske brist.

Den moralske vanskelighed består i, at dualismen til-

21 Ormuz eller Ahura Mazda ("Visdommens Herre") er i zarathustrismen den gode Skabergud, den højeste Ånd.

22 Ahriman eller Angra Mainju er inden for zarathustrisme den guddom, der repræsenterer falskhed, slethed, mørke, den materielle verden samt døden.